

Ненад Б. ИВАНОВИЋ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 16. 11. 2021.
Прихваћен: 14. 12. 2021.

ВУКОВ СПИС *ТВОРБА ГЛАГОЛА* (1832) И ЊЕГОВ УТИЦАЈ НА РАЗВОЈ СРПСКЕ ДЕРИВАТОЛОГИЈЕ У 19. ВЕКУ **

У раду се анализирају лингвистичке идеје В. С. Караџића изложене у спису *Творба глагола* из 1832, као и утицај ових идеја на развој научне мисли Ђ. Даничића у другој половини 19. века. У првом делу рада излажу се методолошка вишеаспектуалност Вуковог приступа глаголској творби (глаголи према наставцима, према трајању радње и према основи), као и начела поткласификације глаголске лексике у оквиру сваког од тих приступа. У другом делу рада говори се о утицају Вукових идеја на рад Ђуре Даничића. Списом *Српска деминуција и аугментација* из 1858. Ђ. Даничић је заокружио Вуков научни концепт творбено-семантичке анализе глагола и тиме спровео једно од најранијих системских изучавања глаголских деминутива у српској лингвистици.

Кључне речи: творба речи, глагол, деминуција, Вук Стеф. Караџић, Ђура Даничић.

Увод

1.1. Значај Вукове студије о творби глагола из 1832. године за развој метода српске дериватологије несумњиво је велики. Избором теме и поступцима њене анализе Вуков спис указује не само на мотивацију и начин формирања његове научне мисли о глаголима, већ и српске научне мисли 19. века о творби речи у целини.

1.2. *Историјат настанка Вуковог списка Творба глагола и његова критичка рецепција у српској лингвистици.* Године 1832. Вук у писму Копитару

---

* nenad.ivanovic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао као резултат финансирања Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, према уговору бр. 451-03-68/2021-14/200174. Лингвистичка истраживања теоријске базе савременог српског језика, спроведена у раду, изведена су као саставни део посла на изради *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*.

саопштава да је разврстао српске глаголе по моделу анализе именских речи из *Данице*.¹ Рад, међутим, није штампан, што је у знатној мери сузило рецепцију Вука као стручњака за област глаголске творбе у његовом (и потоњем) времену.² Почетком 20. века Пера Ђорђевић је приредио Вуков спис за четврту књигу *Граматичких и полемичких списа* у Државном издању. Услед ратних прилика, књига није штампана (в. фусн. 3). У периоду прве половине 20. века Вукови ставови о глаголској творби у лингвистици су пролазили непримећени или су оцењивани негативно. Његов спис помиње Љ. Стојановић, који у монографији о Вуку износи оцену да се за *Творбу глагола* може рећи „да Вук није био дорастао за овакво обрађивање српске граматике” (Стојановић 1924: 416). Даље, слично мишљење о Вуку као дериватологу имао је и А. Белић, који је у раду *О грађењу нових речи* уопштено негативно оценио Вуков чланак о именским речима из *Данице*, као научно превазиђено штиво (Белић [1936] ²2000: 213). А. Белић је био упознат са Вуковим списом о глаголској творби у редакцији П. П. Ђорђевића,³ али о њему није давао оцене. Средином 20. века Вуков рукопис пада у заборав, па тако И. Грицкат, у раду о деминутивним глаголима из 1955. године, констатује да је писац једине расправе о овој теми у српској лингвистици до тад – Ђуро Даничић, са студијом *Српска деминуција и аугментација* из 1858. (Грицкат [1955] ²2020: 208–210).⁴ И поред тога, рад И. Грицкат се показао веома користан за рецепцију Вуковог дела, јер је истакао главна питања списа *Творба глагола* и поставио (тада нову и оригиналну) тезу да историју лингвистичких идеја треба сагледавати као део наслеђа савремене лингвистике. Највише томе захваљујући, у другој половини 20. века оцене Вуковог списа о творби глагола су чешће и умереније. Овоме су допринели најпре В. Бојић, која је приказала Вуков приступ глаголима као саставни део његовог научног опуса (Бојић 1977: 168–171), затим М. Павић, који је као приређивач Вуковог списа за штампу дефини-

¹ „Разредио сам летос Српске глаголе од прилике онако, као суштествителна и прилагателна имена у *Даници* за годину 1828., које би само требало преписати, па дати да се штампа” (Вук–Копитару, 15. 10. 1832).

² Од Вукове обраде глагола која је спроведена у спису *Творба глагола* његовом добу остали су познати само поступци њиховог морфолошког нормирања према двојним наставцима за презент/инфинитив. Објављени су 1818. године, у расправи *О глаголу* из *Граматике* уз прво издање *Рјечника* (LIII–LXVIII).

³ „Вуков рукопис без наслова уствари је недовршен спис о грађењу глагола, који није до нас дошао ни у ономе непотпуном облику како га је оставио Вук ... Спис је требало да буде објављен у IV *Књизи граматичких и полемичких списа Вука Стеф. Караџића*, у Државном издању Вукових дела, и књига је 1914. дата у штампу, али је рат омео довршење штампања. Један непотпун отисак (у којем је и овај спис) поседовао је Александар Белић и сада се налази у Доситејевом и Вуковом музеју у Београду” (Вук, СД XIII, 577).

⁴ И поред тога што није поменула Вукову расправу, И. Грицкат је прва указала на Вуков непосредни утицај на Даничићеве ставове о глаголској деминуцији: „Даничић је узимао глаголе из Вукова речника, а сматрао је деминутивним све оно што је Вук означио као деминутивно” (Грицкат [1955] ²2020: 209, у фусн.). Са друге стране, тезу о Даничићевом научном примату на пољу анализе глаголских афикса И. Грицкат ће поновити и у раду *О неким особености-ма деминуције* из 1995. године, објављеном након што је Вуков спис из 1832. постао доступан широј јавности (Грицкат [1995] ²2020: 265, у фусн.). Ово даје простора да се размотри и друга могућност – нпр. да је И. Грицкат била упозната са Вуковим списом, али да га није сматрала за научну расправу.

сао његов опсег и формалну поделу (Вук, СД XIII: 577–581),⁵ а нарочито Б. Ђорић (1988: 195), који је изнео тврдњу да је Вукова обрада глагола заправо део нацрта прве комплетне студије о творби речи српског књижевног језика. Вукове ставове о глаголском систему анализирали су крајем 20. века М. Стевановић (1963) и И. Прањковић (1987), док је С. Ђуровић у раду о глаголу у *Писменици*, полазећи од њихових идеја, образложила Вуков приступ глаголској морфологији, који је важан и за његов однос према творби (Ђуровић 2015). У последње време Вуков рад на пољу творбе речи поново се описује и ревалоризује. Детаљну студију о Вуковој творби придева, са реалним описом његовог метода и поступка, дала је В. Николић (2019).

1.3. *Предмет и задатак рада.* У раду се анализирају Вукови лингвистички погледи на којима је формиран спис *Творба глагола* из 1832, као и идеје из овог списка које се даље развијају у раду Ђ. Даничића у области глаголске деминуције (спис *Српска деминуција и аугментација* из 1858). Наша анализа је ограничена на методолошке аспекте поменутих списка, што значи да се у овом раду неће евалуирати критеријуми за сврставање појединачних глагола у групе одн. подгрупе.

Структура и садржај Вуковог списка *Творба глагола*

2. У *Творби глагола* обрађено је 6787 глаголских лексема издељених у 3 групе, односно у 53 подгрупе. Главне целине списка су следеће: 1) глаголи по „свршивању” (4313 глагола у 43 групе, полазећи од наставака за 1. л. јд. презента); затим 2) глаголи по трајању радње (1621 глагол у 3 оквирне групе); и 3) глаголи сложени (853 глагола у 7 група). У првој целини, „глаголи по свршивању”, Вуков спис представља анализу која је започета у *Граматници* из 1818, поделом на три основне групе: глаголи на *-ам* (*уздам, честитам*), на *-ем* (*грејем, кајем*), и на *-им* (*гостим, тајим*). У *Творби глагола* њима су, из морфолошких разлога, придодате још две групе, заправо подгрупе глагола на *-ем*: на *-нем* (*откинем, канем*), и на *-јем* (*добијем, мијем*), као и група неправилних глагола (*оћу; дати: дам–дадем, знати: знам–знадем и имати: имам–имадем*).⁶ Друга целина списка, „глаголи по трајању радње”, могла би се одредити као оглед о аспектвалности у контексту деривације. Трећа цели-

⁵ Приређивачка белешка о *Творби глагола* у другој књизи Вукових написа о језику и књижевности представља суму онога што се о њој зна у историји лингвистике. Иако се у белешци не наводе само факти, већ и ставови (нпр. о „изграђености” појединих делова списка), она остаје главно полазиште за изучавање Вуковог рада у домену глаголске творбе.

⁶ У овом контексту важно је напоменути да се појам „неправилности” глагола за Вука мењао у зависности од контекста анализе. У *Писменици* из 1814. Вук као неправилне наводи глаголе *јесам/бити, хтети, оћу, могу и велм*; док у *Граматници* из 1818. наводи *јесам, оћу и могу*. Избор неправилних глагола овде је извршен на основу њихове (не)могућности да се мењају по спрезањима (конјугација). Са друге стране, у *Творби глагола* као неправилни се, уз *оћу*, наводе *дати, знати* и *имати*, на основу варијантних облика њихове презентске основе. Остаје, међутим, питање због чега су ови глаголи у спису издвојени у групу „неправилних”, а нису обрађени уз сродне глаголе *сипати, сагибати* и др. (в. т. 3.1.2.).

на, „глаголи сложени”, представља класификацију једно- и двопретфиксираних, те сложених глагола према критеријумима њиховог значења и мотивације. Општа структура списка упућује на претпоставку да је група „глагола по свршивању” формирана као општи преглед ове врсте речи, док су друга и трећа група, „глаголи по трајању” и „по сложености” мотивисане питањима аспекта, деминуције, перфективне модификације и др. која су се јавила при издвајању појединих подгрупа глагола у првом делу списка.

3.1. *Глаголи по свршивању*. Прва и најобимнија група у спису су глаголи сврстани по завршетку 1. лица јд. презента, по Вуковим речима, „не гледајући ни на шта друго” (Вук 1832 [1986]: 363). Под овом формулацијом Вук подразумева да постоји један општи, морфолошки оквир класификације, који даје основу за даље издвајање глагола у (под)групе. У овом делу списка јасно се издвајају четири (под)критеријума груписања глагола: *морфоолошки, стандардолошки, аспектолошки и творбено-семантички*.

3.1.1. Основу *морфоолошког критеријума* чини поступак успостављања „нулте подгрупе” (глаголи без промене на шаву између основе и наставка на оси „презент – инфинитив”), за чиме се наводе подгрупе код којих овде долази до промене основинског вокала, нпр. глаголи на *-жем / -гати (одлажем / одлагати)*, на *-шем / -сати (дишем / дисати)* и др.

3.1.2. Основу *стандардолошког критеријума* у Вуковом спису чини поступак груписања глагола на основу тога што имају дублетне облике презента, нпр. *-ам* и *-љем (сипам и сипљем: сипати, сагибам и сагибљем: сагибати)*, дублетне облике инфинитива, нпр. *-нути* и *-ћи (свикнем: свикнути и свићи)* и др., као и активних прелазних и медијалних глагола на *-им* који у инфинитиву имају дублете *-ити* и *-ети (-јети)* (нпр. *вртим / вртити, вртети и вртјети*, одн. *кипим / кипити, кипети и кипјети* и др.). Преглед обраде глагола овог типа у *Рјечнику* из 1818. и 1852. показује да је Вук свестан чињенице да међу наведеним варијантама постоји нормативни однос. У њиховој лексикографској обради он упућује једне облике на друге (нпр. *свикнути, -нем* *vide свићи*) или их везује за одређења о територијалној употреби (нпр. 1818: *вртети, -тим* (Рес.) *vide врћети* (Ерц.); 1852: *вртети* (зап.) *vide вртјети* (југоз.); 1818: *кипети, -ни* (Рес.) и *кипити, -ни* (Срем.) *vide кипљети* (Ерц.); 1852: *кипити* (ист.), *кипити* (зап.) и *кипјети* (југоз.), *-пи* *vide кипљети* (јуж.), и др.).

3.1.3. Основу *аспектолошког критеријума* чини низ морфоолошких опсервација везаних за процесе перфектизације и имперфектизације. Појаву перфектизације Вук је обрадио у посебној, издвојеној групи глагола на *-нем*, где је указао на њихову творбenu сукцесију,⁷ као и на морфоолошке специфичности самог извођења, попут нпр. губљења сугласника *t* код глагола типа *кренем, уврнем* од *крећем, уврћем*, или извођења перфективних глагола од имперфективних дублета, нпр. *винем* од *вијам* и *вијем* и др. Шире заступљену појаву имперфектизације Вук је у највећој мери обрадио у оквиру

⁷ „Ви-нем винути је од виј-ам или виј-ем, као и ... ки-нем – киј-ам, кљу-нем – кљуј-ем...” (Вук 1832 [1986]: 391).

групе глагола на *-ам*, са више аспеката: раздвајања деривационог и видског суфикса унутрашњом творбом (издвајање подгрупе „глагола који се само по гласу разликују”: *загледати* и *заглéдати*, *надгледати* и *надглéдати*, *окидати* и *окидати* и др., Вук 1832 [1986]: 367); затим, са аспекта дуљења основинског вокала (издвајање подгрупе глагола „где се на само и или е на крају пред м, него и у најближем слогу претворило у а”: *изговарам*, *разбрајам*, *опрашћам* и др., Вук 1832 [1986]: 371); док је секундарна имперфектизација обрађена дефинисањем подгрупе глагола на *-ам* „где су кака слова уметнута” (*бац-ак-ам се*, *вечер-ав-ам*, *вар-ак-ам* и др., Вук 1832 [1986]: 367–368).

3.1.4. Коначно, основу *творбено-семантичког критеријума* чини издвајање глагола према два чиниоца. Један је њихова *мотивисаност*. На основу овог критеријума Вук раздваја глаголе који као мотивну реч имају именицу (*батинам*, *веслам*), глагол (*говоркам*), придев (*краћам*), узвик (*чикам*), број (*деветам*) или коренску морфему одн. „корени слог” (*прскам*).⁸ Други је чинилац *семантички*: у спису, њега презентују формулације типа „глаголи који значе Х”. У оквиру овог чиниоца Вук обрађује појаве *деминуције* и *итеративности*. Тако нпр. он дефинише глаголе на *-кам* са глаголом у основи (типа *чупкам*, *трчкам*) формулацијом да ти глаголи „значе да се што полако (као *dim.*) ради” (Вук 1832 [1986]: 375). Са друге стране, семантику итеративности Вук обрађује код глагола на *-ем* који су изведени суфиксом *-ујем / -овати*, код којих издваја три значењска подтипа: егзистенцијалне глаголе (*ајдукујем*, *краљујем* – „који значе бити ко”); глаголе са значењем пролонгиране радње (*божићујем*, *вјекујем* – „који значе проводити какав дан или време”); и глаголе пролонгиране активности (*гозбујем*, *ратујем* – „који значе онако што чинити”) (Вук 1832 [1986]: 397–398).

3.2. *Глаголи по трајању радње*. Други део Вуковог списка, *Глаголи по трајању радње*, до нас је дошао у фрагментарном облику. Управо из тог разлога, он указује на развој Вукових схватања о вези између трајања глаголске радње, глаголског вида, и творбених процеса који стоје у вези са ове две категорије.

На почетку списка Вук успоставља пет формалних категорија у које смешта глаголе. То су: изворни (трајни или основни) глагол (v. orig.: *гасити*, *гибати*), затим несвршени и свршени глагол, најчешће забележени као видски пар (v. impf., v. pf.: *гласити се* : *гласнути се*), деминутивни глагол (v. dim.: *глоцкати*, *говоркати*) и деривирани глагол (v. deriv. са именицом у основи: *годиновати*, *жигосати*). Са изузетком видских парњака, глаголи сврстани под наведене категорије обично нису у међусобној вези. Међутим, постоје и истокоренски глаголи који се варирају кроз више категорија, нпр. *глодати* (v. orig.) – *глоцкати* (v. impf.) – *глоцнути* (v. pf.) – *глоцкати* (v. dim.). Овакви примери могли би се узети за потврду Вукове намере да међу поменим категоријама успостави неки вид системности. Даљи садржај списка

⁸ На неким местима у спису Вук супституише појам *корени слог* појмом *слог који сам слабо што значи* (*бавим*, *губим*) или *слог који сам ништа не значи* (*гиздам*, *питам*) (подвукао: Н. И.), што говори у прилог претпоставци да критеријум значења основе игра кључну улогу код глагола који се групишу према мотивним речима.

показује да је Вук одустао од те идеје, о чему сведочи најпре „прелазна” група без категорије основног глагола, а затим и трећа, најобимнија група, у којој су полазне категорије сведене на две: перфективни : имперфективни глагол, при чему грађа садржи и парове настале имперфектизацијом (*зачети – зачињати*) и оне настале перфектизацијом (*рикати – рикнути*).

3.3. *Глаголи сложени*. У делу списа под називом „глаголи сложени” Вук обрађује три целине: 1) „глаголе сложене с једним предлогом” (тј. префиксом) (*навратим, осолим*); затим, 2) глаголе сложене са два префикса (*испришивам, позабацам*); као и 3) глаголе сложене од две речи (*благодарим, дволичим*). У спису су заступљени сви глаголски префикси познати творби речи у 19. веку: *до-, за-, из-, на-, над-, о(б)-, од-, по-, под-, пре-, при-, про-, раз-, с(а)-, у- и уз-*.

Највише пажње Вук посвећује анализи једнопрефиксираних глагола. Формулације којима их дефинише саобразне су њиховој творбеној мотивацији. Грађа је подељена на „глаголе који се и прости [и сложени, Н. И.] говоре”, односно на чисто перфектизоване глаголе (типа *окрњим, отањим*), и глаголе „који се само сложени говоре”: оне са везаном основом (одн. коренске, типа *заборавим, намијеним*) и оне настале префиксално-суфиксалном творбом од именица и придева (типа *зауларим, углачам*) (Вук 1832 ²[1986]: 425–429). У оквиру овог система посебну пажњу привлачи подгрупа глагола „који су најпре постали сложени па онда прости”. На овом месту Вук је издвојио перфектизоване глаголе изведене префиксима *за-, о-, по-, раз-, с(а)-* и др. који имају резултативно-трансформативно значење (типа *зашећерим, позлатим, разгласим, окумим, посиним* и др.). На плану мотивације, формулација да су глаголи овог типа „најпре постали сложени па прости” имплицира претпоставку да сазнање о трансформацији објекта резултатом радње (нпр. *позлатим*) претходи радњи која доводи до тог резултата (*златим*).⁹ Вуково издвајање ових глагола у засебну подгрупу доводимо у везу са тенденцијом губљења имперфективних простих глагола у корист перфективних префиксалних глагола у савременом српском језику (нпр. *затегнути*, али не и **тегнути*), коју је описала Р. Драгићевић (2014; *ibid.* 2020: 144–145).

Утицај Вукових идеја о глаголској творби на Даничићеву научну мисао о глаголској деминуцији

4. Спис *Творба глагола* је важан јер фиксира Вукове ставове о глаголском систему који су формиран у првој половини 19. века. Године 1858. Ђ. Даничић, припадник Вуковог круга и један од његових најближих сарадника, објављује расправу *Српска деминуција и аугментација*, у којој је, поред осталог, изложио и творбено-семантичку анализу деминутивних глагола.

⁹ Овакав редослед у извођењу глагола могућ је ако се њихова префиксација третира као вид композиције одн. слагања, што је карактеристично за лингвистику 19. века (Драгићевић 2020: 138).

У својој расправи Даничић износи четири типска случаја у којима глагол може постати деминутив. То су: 1) прелазак у другу класу (перфектизацијом или имперфектизацијом (итерацијом)), затим 2) творба деминутивним наставцима (нпр. *зивкати*, *мољакати*), 3) контракција глаголског корена (нпр. *лагити*, *мазити*), и 4) творба композицијом (слагањем с „предлозима”, нпр. *начути*). Класификација ових случаја код Даничића постаје и јаснија и информативнија када је посматрамо у контексту Вукових ставова о глаголима.

4.1. *Прелазак глагола у другу класу као генератор деминутивних значења* срећемо у другом делу Вуковог списка. Вук је најпре издвојио деминуцију као творбено мотивисану категорију, сврставајући у њу и перфектизоване (*глоцкати*, *говоркати*) и итеративне глаголе (*змизити*); а затим је глаголе овог типа даље наводио у оквиру категорија глаголског вида. Деминуција као интегрални део перфектизације и имперфектизације (односно, итеративно-сти) у Даничићевој расправи задобија теоријску подлогу, која се ишчитава из његових формулација – за деминуцију у контексту перфектизације, „да је свршена радња мања од несвршене” (гл. типа *зовнути*, *спавнути*), а у контексту имперфектизације (итерације), „да радња која се понавља долази умањена тијем што се казује дијеловима” (гл. типа *возати*, *носати*).¹⁰ Даничићево инсистирање на томе да је деминуција присутна у обе ове појаве – а које је критиковала И. Грицкат¹¹ – могла би се образложити његовом тежњом да успостави симетрију према видским паровима на начин на који је то сугерисано у *Творби глагола*, али и његовим сопственим размишљањима о односу деминуције и глаголског аспекта.¹²

4.2. Даље, у првом делу списка Вук је формулисао дефиницију подгрупе глагола на *-кам* са глаголом у основи (типа *куцкам*, *нуткам* и др.): да „значе да се што полако (као *dim.*) ради” (Вук 1832 ²[1986]: 375). Поменути формулација везана је за најобимнију групу глаголских деминутива у српском језику: ону изведену коренским суфиксом *-к-*. Прегледом глагола које је Вук навео у оквиру ове групе запажа се да је он под завршетак *-кам* сврстао и глаголе које Даничић у свом спису (под)класификује под другим, „појачаним” суфиксима: *-цк-* (*стрицкам*, *стрицкам*), *-уцк-* (*куцкам*, *скуцкам*) и др. (Даничић 1858: 492–493), што сугерише да се ова Вукова група може посматрати као нуклеус другог Даничићевог типа.

¹⁰ „Глаголи могу постати деминутиви кад пријеђу из једне класе у другу ... Тога ради прелазе у класу у којој им се радња *α*) или понавља, и тако долази подијелена на више дијелова, па цијела долази умањена тијем што се казује дијеловима; тако мислим да се деминутивно значење не може одрећи глаголима: *возати*, *носати*, *гонати*, тако је и *туцати*, *сјецати*; *β*) или постаје свршена, и по томе мања од несвршене; деминутивном значењу нема сумње у глаголима: *линути* (*лити*), *сунути* (*-сути*), *лазнути*, *спавнути*, *зовнути* (*звати*); и за свршену се радњу може на овај начин још једном казати да је свршена, одакле јој долази деминуција: *јавнути* (*јавити*)” (Даничић 1858: 491).

¹¹ „Од наведених глагола Даничићевих деминутивнима се могу сматрати само глаголи под *β*. Тип *α* – *возати*, *носати*, тј. итеративна образовања од трајних глагола – није деминутиван, зато што претставља пуно значење „возити”, а не смањено; зато се и не спомиње као деминутивни тип нигде више у литератури” (Грицкат [1995] ²2020: 208).

¹² „Извесне друге адвербијалне примесе значења („тамо-амо” због итеративности, а услед тога, можда, „без одређеног циља”, „небрижљиво”) могле су навести Даничића на мисао о деминутивном значењу” (*ibid.*).

4.3. У првом делу Вуковог списка налазимо зачетке и трећег Даничићевог типа, деминутиве настале контракцијом гл. корена (типа *лагити*, *мазити* и др.), који се код Вука дефинишу опрезном формулацијом: „*као* нека умалителна” (Вук 1832 ²[1986]: 404). Потврду за Вуков опрез дала је И. Грицкат, која је у анализи овог Даничићевог типа изнела опсервацију да је језичко осећање говорника навикнуто да у итеративности тражи деминутивност, те да је ова појава и навела Даничића да глаголе *носати* и *возати* сматра за деминутивне (Грицкат [1955] ²2020: 239). Ова критика И. Грицкат (која одговара релативној природи партикуле *као* из Вукове формулације) осветљава суштину односа између Вуковог и Даничићевог приступа глаголима: Вуков, више емпиријски, који градира средства деминуције према њиховом интензитету и односу према општем значењу глагола, и Даничићев, системски, који издваја средства деминуције из логичке подлоге морфологије.

4.4. Очекивано, само код Даничића срећемо четврти тип, глаголе настале слагањем с префиксима *на-*, *по-*, *при-* и *про-* (типа *начути*, *проскакати* и др.). Будући да се код ових глагола деминуција јавља секундарно, или се губи из њихове актуелне употребе,¹³ мало је вероватно да би их Вук сврстао међу деминутивне.

Закључак

5.1. Досадашњи истраживачи Вуковог доприноса на пољу творбе речи у србистици истакли су чињеницу да је он, својим пионирским радом, назначио правац савремене дериватолошке обраде српског језика (Ђорић 1988: 198; Николић 2019: 620–621). Методолошки гледано, Вуков спис *Творба глагола* у потпуности се уклапа у ову констатацију. У настојању да одреди начела груписања прикупљених глагола Вук се дотакао важних питања њихове савремене анализе, реализованих додуше у научним оквирима сопственог времена.

5.2. Изложеним констатацијама о Вуку као дериватологу треба додати и везу његовог рада са научним делом Ђ. Даничића у области глаголске творбе. Ова веза наводи на закључак да су у Вуковом кругу, окупљеном око израде другог издања *Рјечника*, све до половине 19. века расправљане важне и актуелне идеје везане за лексички систем српског језика, његову структуру и значење. Поменуте идеје, рефлектоване на прави начин кроз дело Вукових научних следбеника, важне су и за општи смер којим је српска творба речи пошла у другој половини 19. века.

¹³ С овим у вези уп. формулације И. Грицкат о значењу и употреби глагола са поменутим префиксима: „Историјски и дијалекатски подаци сведоче о губљењу из језика деминуираности са *на-*”; „Немногобројни су српски глаголи са *про-* који могу бити окарактерисани као деминутивни ... Подаци из речника са старијом грађом говоре о некада живљој таквој деминуцији”, и др. (Грицкат [1995] ²2020: 295, 296).

ИЗВОРИ

- Даничић 1858:** Ђура Даничић, Српска деминуција и аугментација, *Гласник Друштва српске словесности* 12, Београд: Државна штампарија, 474–499.
- Караџић 1832** ²[1986]: Вук Караџић, *Творба глагола*, у: *Сабрана дела В. С. Караџића*, књ. XIII, *О језику и књижевности*, књ. II, Београд: Просвета, 361–431 (спис) и 577–581 (белешка о спису).

ЛИТЕРАТУРА

- Белић [1936]** ²2000: Александар Белић, О грађењу нових речи, у: *Изабрана дела Александра Белића*, књ. XIII, Београд: Завод за уџбенике, 212–229.
- Бојић 1977:** Вера Бојић, *Jacob Grimm und Vuk Karadžić – Ein Vergleich ihrer Sprachauffassungen und ihre Zusammenarbeit auf dem Gebiet der serbischen Grammatik*, München: Verlag Otto Sagner.
- Грицкат [1955]** ²2020: Ирена Грицкат, Деминутивни глаголи у српскохрватском језику, у: Рајна Драгићевић (ур.), *Кругови Ирене Грицкајћ*, Београд: Савез славистичких друштава Србије, 205–253.
- Драгићевић 2007:** Рајна Драгићевић, *Лексикологија*, Београд: Завод за уџбенике.
- Драгићевић 2014:** Рајна Драгићевић, Различити теоријски приступи префиксацији у словенској творби речи, у: Svetlana Mengel (Hg.), *Slavische Wortbildung im Vergleich. Theoretische und pragmatische Aspekte*, Hg. Svetlana Mengel, Berlin: LIT-Verlag Dr. W Hopf, 60–72.
- Драгићевић 2020:** Рајна Драгићевић, Статус деривационих односа у лексикологији, *Граматику у огледалу семантике*, Београд: Чигоја штампа, 113–118.
- Ђуровић 2015:** Сања Ђуровић, О глаголу у Вуковој *Писменици* и данас, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 44/1, 413–421.
- Клајн 2003:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику* II, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић 2019:** Весна Николић, Вукови погледи на творбу придева, *Српски језик*, XXIV, 609–623.
- Прањковић 1987:** Иво Прањковић, Вуков приступ глаголским категоријама, у: Славко Леовац (ур.), *Зборник радова о Вуку Стефановићу Караџићу*, Сарајево: Институт за језик и књижевност, 203–210.
- Стевановић 1963–1964:** Михаило Стевановић, Језик у Вукову делу и савремени српскохрватски књижевни језик, *Јужнословенски филолог*, XXVI/1–2, 73–150.
- Ђорић 1988:** Божо Ђорић, Вук и творба речи, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 17/1, 193–198.

Nenad Ivanović

ON MANUSCRIPT *VERB BUILDING* OF VUK STEFANOVIĆ KARADŽIĆ (1832)
AND ITS INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF SERBIAN
WORD FORMATION IN THE 19TH CENTURY

Summary

In this paper we analyze the theoretical approach to the verb system by Vuk Stefanović Karadžić, which was carried out in his manuscript entitled *Verb Building* (1832, first published in 1986). Our analysis focuses on versatility of V. S. Karadžić's linguistic ideas on verbs, as well as on his ability to perceive this grammatical category within the unified morphological framework. We then proceed to argue that V. S. Karadžić's theoretical approach to verbs had greatly influenced the work of his successor, Đura Daničić, in the second half of the 19th century.

Key words: word formation, verb, diminutive verbs, Vuk Stef. Karadžić, Đura Daničić.